

Londra’da yaşayan Türkiyeli göçmenlerin etnik ve mezhepsel aidiyetlerinin siyasal tutum ve davranışlarına etkisi

Tuncay Bilecen¹
Mustafa Saygın Araz²

Özet

Bu makalede, Londra’da genellikle “Türkçe konuşan topluluk” başlığı altında sınıflandırılan Türkiyeli göçmenlerin etnik (Türk/Kürt) ve mezhepsel (Sünni/Alevi) kimliklerinin Türkiye ve İngiltere siyasetine yönelik ilgi ve katılım düzeylerine ne ölçüde etki ettiği incelenmektedir. Çalışmada, Haziran – Eylül 2013 tarihleri arasında Londra’da 213 göçmenle yapılan anket çalışması neticesinde elde edilen veriler önce Faktör Analizi daha sonra MANOVA (Tek Yönlü Çok Değişkenli Varyans Analizi) testinden geçirilmiştir. Faktör analizi ile bireylerin siyasal yaşama katılımlarını gösteren (“sivil katılım”, “siyasal ilgi”, “siyasal eylem” olmak üzere üç başlıkta sınıflandırılan) anlamlı değişkenler (faktörler) elde edilmiştir. Değişkenler elde edildikten sonra ise MANOVA analizinden yararlanılarak farklı etnik ve mezhepsel aidiyet gruplarının bu değişkenler üzerinde etkisi olup olmadığına bakılmıştır. Çalışmanın sonunda Londra’da yaşayan Türkiyeli göçmenlerin etnik ve mezhepsel kökenlerinin siyasal katılım düzeyleri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Göç; Siyasal Katılım; Londra; Kürt; Türk.

Giriş

Londra’da; etnik, mezhepsel, ideolojik ve kültürel olarak farklı aidiyet kümeleri içerisinde sosyal ve siyasal yaşama dahil olan Türkiyeli göçmenler göç yazınında çoğunlukla “Türkçe konuşan topluluk” başlığı altında ele alınmaktadır. Oysa siyasal katılım üzerinden düşünecek olursak; göçmenlerin etnik, mezhepsel, sınıfsal ve cinsiyet konumları, göç etme nedenleri onların siyasetle kurdukları ilişkiye ve siyasal katılım düzeylerine etkide bulunmaktadır. Bu makalenin sorunsalı, Türkiyeli göçmenlerin etnik, mezhepsel aidiyetlerinin siyasal katılım düzeylerine ne ölçüde etki ettiği. Kıbrıslı göçmenler Türkçe konuşan topluluk içerisinde yer alıyor olsa da çalışmanın amacı Türkiyeli göçmenler arasındaki etnik ve mezhepsel aidiyetlerin siyasal katılımına etkisini saptamak olduğu için bu çalışmaya dahil edilmemişlerdir.

¹ Yrd. Doç. Dr. Tuncay Bilecen, Kocaeli Üniversitesi, İzmit, Türkiye & 2219 TÜBİTAK destekli Doktora Sonrası Araştırmacı, Regent’s Üniversitesi Ulusötesi Araştırma Merkezi, Londra, Birleşik Krallık. E-posta: tuncaybilecen@gmail.com.

² Mustafa Saygın Araz, Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi Ekonometri Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul, Türkiye. E-posta: msayginzara@gmail.com

Göç yazınında genellikle farklı azınlık gruplarını kıyaslamak için kullanılan ölçütler, bu çalışmada Türkiyeli topluluğun kendi içerisindeki farklılıkları ve bu farklılıkların politik katılımı ilişkisini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Bu çerçevede birinci olarak örneklemin mevcut durum analizinin sağlıklı yapılması, ikinci olarak da göçmenlerin politik tutumlarını belirlemek için bu alanda geçmişte yapılan çalışmalarda yer alan örnek soruların dikkate alınması yerinde olacaktır.

Bu bağlamda siyasal katılım kavramı neyi ifade etmektedir? Modernizmin tarihsel serüveni içerisinde “siyasal katılım” kavramı çeşitli anlam değişikliklerine uğramıştır. Bunu; yeni katılım biçimlerinin ortaya çıkması, ulus devletin tarif ettiği ‘yurttaşlık’ biçiminin aşılması ve aşınması ve internet ve dijital teknolojinin getirdiği yeni olanakların siyasal katılım imkânlarını çoğaltması gibi sebeplere bağlayabiliriz. Siyasal katılım kavramı, en basit anlamıyla mevcut siyasal durumun devamlılığı veya değişimi yönünde etkide bulunmayı amaçlayan her türlü vatandaşlık eylemini ifade eder. Siyasal katılımın geleneksel boyutu seçimlere katılımdır. Ancak siyasal katılım salt seçmen davranışlarına indirgenemez. Dahl kavramı, kamusal/siyasal işlere yönelik “ilgi”, “önemseme”, “bilgi” ve “eylem”i içeren dört başlık altında değerlendirmektedir (Dahl, 2001). Milbrath da yapmış olduğu sınıflandırmasında, siyasî katılımı yoğunluk derecesine göre, ilgisizlerden başlayarak hiyerarşik bir sıralamaya tabi tutmuş; seyirci faaliyetleri, geçiş (ara) faaliyetleri ve mücadeleci (militan) faaliyetleri ilgisizlerin dışındaki faaliyet türleri olarak sıralamıştır. Buna göre; parti üyeliği, telkinde bulunma, tartışma, seçimlere katılma gibi başlıklar seyirci faaliyetlerini, miting ve toplantılara katılma, bağışta bulunma veya resmî makamlarla ilişkilerde bulunma gibi davranışlar geçiş faaliyetlerini, aday olma ve siyasî kampanyalara doğrudan doğruya katılma gibi davranışlar mücadeleci faaliyetleri oluşturmaktadır (Tatar, 2003: 334).

Topbaş (2010: 11) siyasal katılım kavramı üzerine yapılan tanımlardan yola çıkarak, siyasal katılımın üç önemli özelliğine vurgu yapmaktadır. Bunlar; 1) siyasal katılımı fiili eylemin önem taşıması, 2) eylemlerin belirli bir zaman diliminde gerçekleşmesi ve sosyal rollerle karşılaştırıldığında ikincil kalması, 3) nihayet, siyasal katılımın yalnızca hükümet kararlarını etkilemek amacıyla gerçekleşmesidir. Öte yandan kişinin siyasal katılımında yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir düzeyi, medeni hal, sağlık durumu, politikayla kurulan ilişki gibi bireysel ve demografik faktörler de etkili olmaktadır (Voicu, Comşa, 2014: 1577).

Göçmenlerin siyasal katılımı

Son yıllarda yapılan akademik çalışmalar Avrupa’da yaşayan Türkiyeli göçmen topluluğun yüksek sosyalleşme ve siyasal katılım düzeyine sahip olduğunu göstermektedir (Jacops, Phalet, 2007: 145; Dirk Jacobs and Jean Tillie, 2004; Fennema and Tillie, 2010). Ancak göçün farklı tarihsel, kültürel ve

sosyal arka plan etrafında gerçekleşmesi, göçmenlerin değişik kimlikler üzerinden sosyal ve siyasal hayata katılmaları, toplulukları çeşitli yönleriyle kendi içerisinde ele alan karşılaştırmalı çalışmalara ihtiyaç duyurmaktadır. Nitekim göçmen topluluklarını hem diğer topluluklarla hem de kendi içinde belirli bir bağlam üzerinden kıyaslayan karşılaştırmalı çalışmaların göç yazını içerisinde yaygınlık kazandığını söyleyebiliriz. Londen vd. (2007) Rotterdam'daki Faslı ve Türkiyeli azınlığın siyasal katılımlarını, Wets'in (2006) Avusturya ve Belçika'daki Türkiyeli topluluğun entegrasyon sürecini, Verkuyten ve Yıldız'ın (2006) Hollanda'da yaşayan Sünni ve Alevi göçmenlerin grup içi tutumlarını, Holgate vd. (2012) Londra'daki Kürt işçilerin topluluk içindeki rolünü, Hopkins'ın (2011) Melbourne'deki, Erol'un (2012) Toronto'daki Alevi cemaatinin kültürel yapısını, Demir'in (2012) Londra'da yaşayan Kürt topluluğunun Türkiye ile ilişkilerini, Wahlbeck'in (2002) İngiltere'de ve Finlandiya'da yaşayan Kürtler üzerinden Kürt diasporasını, Vermeulen ve Brünger'in (2013) Hollanda'da yaşayan Faslı ve Türkiyeli göçmenlerin sivil toplum örgütlerine katılım düzeylerini ve Sirkeci'nin (2006; 2003) göçün etnik boyutunu konu alan çalışmaları bu minvalde verilebilecek örneklerden birkaçıdır.

Literatürde göçmenlerin politik katılımı üzerine yapılan akademik çalışmalardan bir kısmı katılıma ilişkin negatif yönlü veya düşük katılım düzeyi bir kısmı ise pozitif yönlü veya yüksek katılım düzeyi tespit etmektedir. Bu durum, üzerinde çalışılan topluluğun özelliklerine, katılımdan ne anlaşıldığına, araştırmanın hangi zaman periyodunu kapsadığına ve kullanılan yöntemlere göre değişiklikler arz etmektedir. Pek çok çalışma göstermektedir ki, sosyo-ekonomik koşullar, dil yeterliliği, eğitim düzeyi gibi parametreler göçmenlerin siyasal katılımını etkilemektedir. Yine "cinsiyet ve katılım" ilişkisine bakıldığında, kadınların erkeklere oranla daha düşük katılım düzeyine sahip olduklarına ilişkin geniş bir literatür bulunmaktadır (King vd., 2008; Quintelier, 2009; Verba vd. 1993; Almond, Verba, 1963; Jakop, Tillie. 2004).

Özellikle alt sınıfların fiili olarak katılımdan uzaklaşmaları, siyasi etkinliklerin orta sınıflara mahsus bir faaliyet alanı haline dönüşmesine yol açmıştır (Merkel, 2013: 13). Bu da sosyo-ekonomik konumları itibariyle ücretli işçi olan çoğu göçmenin katılım mekanizmaları dışında kalmasına yol açmaktadır. Jensen'in (2008: 81) ifade ettiği gibi göçmenler çoğu zaman çalışmaktan siyasal etkinliklere katılmaya vakit bulamamaktadır.

Göç yazınında göçmenlerin politik katılımlarını ölçmeye yönelik birçok karşılaştırmalı çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmalarda -Putnam'ın (1993) sivil toplum örgütlerine yüksek katılımın yüksek politik katılımı da beraberinde getirdiğine ilişkin görüşünden hareketle- göçmenlerin sivil toplum örgütleriyle kurdukları ilişkiler ve bu örgütlerin etkinliklerine hangi sıklıkta dahil oldukları katılımın düzeyi açısından önem kazanmaktadır. Son yıllarda bu alanda yapılan çalışmalar, sivil toplum örgütlerinin ve sosyal sermayenin katılım üzerindeki etkisi üzerinde odaklanmaktadır (Giugni vd. 2014). Sivil toplum örgütlerini

“katılım” açısından hayati kılan; gönüllü örgütlerin yurttaşlar arasında ortak amaçlar doğrultusunda işbirliğini arttırdığı görüşüdür. Dolayısıyla politik katılım ile “güven” arasında da doğru orantılı bir ilişki bulunmaktadır (Fennema and Tillie, 2010). Politik katılım seçimlere katılımdan ibaret olmadığı gibi göçmenlerin sadece sivil toplum örgütleriyle kurdukları ilişkiyle de ölçülemez. Bunun için göçmenlerin siyasal yaşama katılımlarını çeşitli boyutlarıyla betimleyecek bilgi setlerine ihtiyaç bulunmaktadır. Siyasal katılımı belirlemek amacıyla; yaş, cinsiyet, eğitim, meslek, gelir düzeyi, göç etme nedeni, göç tarihi, yerleşim yeri gibi bağımsız değişkenlerden yararlanılmaktadır.

Türkiyeli göçmenlerin yurtdışına ve Londra’ya göçü

Türkiye’den yurtdışına düzenli emek göçleri II. Dünya Savaşı’nın ardından Avrupa’da işgücüne duyulan ihtiyaç ve bu konuda yapılan uluslararası düzenlemelerle 1960’lı yıllarda başlamıştır. 1961 Anayasası’nın ilanından sonra hazırlanan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1962-1967) işgücünün dışarıya gönderilmesinin ülkenin döviz ihtiyacını karşılayacağı ve işsizliği azaltacağı vurgulanmış, bu çerçevede 31 Ekim 1961 tarihinde Batı Almanya ile imzalanan anlaşmayla Türkiyeli göçmenlerin geçici olarak bu ülkeye gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Daha sonra benzer anlaşmalar 1964’te Avusturya, Hollanda ve Belçika ile; 1965’te Fransa ile; 1967’de İsveç ve Avustralya ile ayrıca daha az kapsamlı anlaşmalar, 1961’de İngiltere, 1971’de İsviçre, 1973’te Danimarka ve 1981’de Norveç ile imzalanmıştır (Kirişçi, 2003: 83; Razum vd. 2005: 720; Castles, 2010: 6; Sirkeci vd., 2012).

Bugün Türkiye dışında yaşayan Türkiyeli nüfusunun yaklaşık 6 milyon civarında olduğu, bunların % 50’sinin Almanya’da yaşadığı tahmin edilmektedir. Geriye kalanı ise Avrupa’nın diğer ülkelerinde ve ABD, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda gibi ülkelerde yaşamaktadır (Sirkeci, Erdoğan, 2012: 298).

Kasım 1973’de Almanya’nın göçmen alımını durdurmasına, bir yıl içinde diğer Batı ülkelerinin de benzer kararlar almalarına rağmen aile birleşmeleri ve düzensiz göçler yoluyla Avrupa’daki Türkiyeli göçmen nüfusu artmaya devam etmiştir (Castles, 2010: 9; Ersanlı, Koopmans, 2011: 216; Strielkowski, Glazar, 2013: 247). Göçmenler 1973 petrol krizi sırasında da Türkiye’ye dönmek yerine buldukları ülkede kalmayı tercih etmişlerdir (Wets, 2006: 87). 1980’lerden itibaren ise göç karakter değiştirmiş, politik sebepli sığınmalar Türkiye’den göçün en önemli sebebinin oluşturmuştur. Özellikle 1990’lı yılların başından itibaren ise Kürt sığınmacıların yurtdışına göçü başlamıştır³ (Sirkeci,

³ 1989’a kadar İngiltere’nin Türkiye vatandaşlarına vize uygulamaması Türkiyeli göçmenlerin Londra’ya girişini kolaylaştırırken, 23 Haziran 1989’dan itibaren vize uygulamasının başlamasıyla İngiltere’ye yönelik düzensiz göçler yoğunluk kazanmıştır.

2003). 2001 yılında Türkiye’de yaşanan ekonomik krizin ardından yurtdışına göçlerde yeniden artış gözlenmiştir.

İngiltere’de yaşayan Türkiyeli nüfusun çoğunluğunun Londra’da ikâmet ettiği tahmin edilmektedir. Türkiyeli göçmenlerin nüfusu 1990’lı yıllar boyunca artmaya devam etmiştir. Literatürdeki tartışmalı konulardan biri Birleşik Krallık’taki yaşayan Türkiyeli nüfusun ne kadar olduğudur. Çeşitli kaynaklarda 500 bin kişilik bir nüfustan söz edilmektedir. Sirkeci ve Açık (2015), 2011 nüfus sayımı, vize başvuruları ve yerleşme izni verilenlerin sayıları üzerinden yaptıkları hesaplamayla Birleşik Krallık’ta yaşayan Türkiyeli göçmen nüfusunun 200-250 bin civarında olabileceği tespitinde bulunmaktadır.

Göç açısından İngiltere’yi diğer Avrupa ülkelerinden ayıran en önemli farklılıklardan biri 1980’den sonra bu ülkeye gelen politik sığınmacıların diğer ülkelere kıyasla daha yüksek oranda olmasıdır. Türkiye’de yaşanan iç savaş ortamı, 3 binin üzerinden köyün zorunlu olarak boşaltılması Kürt nüfusu adeta politik sığınmacı olmaya itmiştir (Sirkeci, 2006). Bu da Türkçe konuşan topluluk adı altında sınıflandırılan Kürtlerin İngiltere’deki istatistiklerde çoğunlukla yer almamasına ve “görünmez topluluk” (invisible community) olarak nitelendirilmelerine yol açmaktadır (Holgate vd., 2012).

Türkiyeli göçmenler Londra’nın kuzey ve doğu ilçelerine yerleşmişler ve bölgedeki tekstil fabrikalarında çalışmaya başlamışlardır. Zaman içerisinde küçük tekstil işletmelerinin sahibi olan Türkiyeli göçmenler, tekstil sektörünün Londra’dan çekilmesiyle süpermarket, kebab restaurant ve cafe shop işine yönelmiştir (Dedeoğlu, 2014; Karaosmanoğlu, 2013: 373; Enneli vd., 2005: 5). Türkiyeli topluluk, Birleşik Krallık’taki diğer göçmen gruplarıyla kıyaslandığında eğitim düzeyi ve mesleki vasıf açısından en düşük düzeye sahip göçmen gruplarından biridir (Demireva, 2011). Dolayısıyla göçmenler tekstil sektöründe çalışırken biriktirdikleri sermaye ile kendi ticari işletmelerini kurmaya -biraz da sözü edilen kısıtların yol açtığı zorunluluklardan dolayı- yönelmişlerdir.

Londra’da yaşayan, nüfusu ve etkinliği bakımından önem arzeden bir başka göçmen topluluğu da Alevi cemaatidir. Göçün daha çok Alevilerin yoğun olarak yaşadığı Maraş, Sivas, Kayseri, Malatya gibi illerden gerçekleşmiş olması Londra’da hatırı sayılır bir Alevi cemaatinin bir araya gelmesine yol açmıştır. Alevilik; etnik kökeni, dili ve kimlikleri çapraz kesen bir kimliktir (Hopkins, 2011: 448). Londra’da yaşayan Kürt nüfusun büyük bir kısmı Alevi olmakla birlikte Kürtlerin bir kısmının kendilerini daha çok etnisiteleri ile ifade etmeyi tercih ettikleri görülmektedir (Erol, 2012: 840).

Londra’da yaşayan Sünni topluluğun camilerle ve dini cemaatlerle güçlü bir ilişkisi bulunmaktadır. Küçükcan (2006) İngiltere’deki Türk kimliği ile Müslüman kimliğinin adeta içiçe geçtiğine vurgu yaparak, göçmenlerin sosyalleşmesinde camiler ve dini cemaatlerin derneklerinin rolüne dikkat çekmektedir.

Veri analizi, istatistiksel yöntem

Bu çalışmada siyasal katılım üç aşamada ele alınmıştır. Bunlar; 1) dernek üyeliği ve dernek etkinliklerine katılım sıklığını ifade eden “sivil katılım”; 2) gazete, internet takibi ve internette yorum yapma başlıklarının yer aldığı “siyasal ilgi”; ve nihayet 3) imza kampanyalarına katılım, siyasi konularda maddi destekte bulunma ve desteklenen partinin organizasyonlarına katılım sıklığını ifade eden “siyasal eylem” başlıklarıdır.

Londra’da yaşayan Türkiyeli nüfus çalışmanın anakütlesini oluşturmaktadır. Analizlerin uygulanabilmesi için elde edilen veriler bu anakütleden basit tesadüfî örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Londra’daki Türkiyeli nüfus çoğunlukla Londra’nın kuzeyinde ve doğusunda yaşamaktadır. Saha araştırması sırasında özellikle bu bölgelerde yaşayan Türkiyeli göçmenlerle işlettikleri restoranlarda, bakkalarda (off licence) ve kafelerde temas kurulmuştur. Göçmenlerin sosyalleştikleri kahvehaneler ve dernekler ziyaret edilmiştir. Halkevi, Day-Mer (Türk ve Kürt Toplumunu Dayanışma Merkezi), GIK-DER (Göçmen İşçiler Kültür Derneği), Yüz Çiçek Açsın Kültür Merkezi, Derman (For the Well-Being of Kurdish and Turkish Communities), Yunus Emre Kültür Merkezi, Imece Türkçe Konuşan Kadınları Topluluğu, Türk Eğitim Birliği, Tohum Kültür Merkezi gibi göçmen derneklerinde de görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Örneklemin seçtiği yerlerden biri de dini kurumlardır. Bu kapsamda; Cemevi, Süleymaniye Camii, Aziziye Camii ve Mevlana Camileri ziyaret edilmiştir.

Verilerin elde edilmesinde ise anket tekniğinden yararlanılarak 213 kişiyle görüşülmüştür. Siyasal katılım düzeylerini ölçmek amacıyla göçmenlere çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bu sorulardan hareketle göçmenlerin siyasal yaşama katılım düzeylerini belirlemek amacıyla Faktör Analizi uygulanmıştır. Daha sonra etnik ve mezhepsel aidiyetin siyasal katılım düzeyi üzerinde etkili olup olmadığını incelemek için ise MANOVA yönteminden yararlanılmıştır.

Analiz esnasında göçmenlerin Türkiye ve İngiltere siyasetine ilgi ve katılım düzeyleri ayrı başlıklar altında değerlendirilmiştir. Ancak bu değerlendirmelerde göçmenlere İngiltere için sorulan soruların bir kısmı Türkiye’ye ilişkin olarak sorulmamıştır. Bunun nedeni, göçmenlerin İngiltere’de ikâmet ederken Türkiye’deki siyasi faaliyetlere (örneğin Türkiye’de faaliyet gösteren bir derneğin etkinliklerine katılım gibi) aktif olarak katılamayacak olmalarıdır. Dolayısıyla bu türden sorular değerlendirme dışı bırakılmıştır.

Çalışmanın, “siyasal eylem” başlığı altında yer alan sorulardan biri İngiltere ve Türkiye için farklılık göstermektedir. İngiltere başlığında; (İngiltere’de) desteklenen partinin organizasyonlarına katılım sıklığına ilişkin sorunun yerini Türkiye başlığında (Türkiye’ye ilişkin olarak) miting, gösteri ve yürüyüşlere (İngiltere’de) katılma sıklığına ilişkin soru almıştır.

Göçmenlerin oy verme tercihlerini belirten değişken çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Bunun nedeni ankete katılan (görüşme yapılan) göçmenlerde vatandaş olma şartının aranmamış olmasıdır. Öte yandan - kuramsal çerçevede de tartışıldığı üzere- göçmenlerin etnik ve mezhepsel konumlarının siyasal katılım düzeylerine etkisinin yorumlandığı bu çalışmada, siyasal katılım salt seçimlere katılım şeklinde dar bir çerçevede ele alınmamıştır.

Katılımcılara İlişkin Sosyo-Demografik Bilgiler

Tablo 1: Demografik Bilgiler

		Frekans	(%)
<i>CİNSİYET</i>	Erkek	140	65,7
	Kadın	73	34,3
	Toplam	213	100,0
<i>YAŞ</i>	18-25 Yaş	23	10,8
	26-35 Yaş	47	22,1
	36-45 Yaş	77	36,2
	46-55 Yaş	54	25,4
	55 Yaş üstü	12	5,6
	Toplam	213	100,0
<i>EĞİTİM</i>	İlkokul	37	17,4
	Ortaokul	25	11,7
	Lise	77	36,2
	Üniversite	56	26,3
	Lisansüstü	18	8,5
	Toplam	213	100,0
<i>ETNİK KÖKEN</i>	Türk	106	49,8
	Kürt	85	39,9
	Diğer	22	10,3
	Toplam	213	100,0
<i>MEZHEPSEL KÖKEN</i>	Sunni	101	47,4
	Alevi	95	44,6
	Diğer	17	8,0
	Toplam	213	100,0

Araştırma kapsamında toplam 213 kişi ile görüşülmüştür. Ankete katılanların % 34.3'ü kadın; % 65.7'si ise erkektir.

Katılımcıların % 39.9'u Kürt, % 49.8'i ise Türk'tür, % 10.3'ü ise bu iki etnik aidiyet kümesinin dışındadır. Diğer olarak ifade ettiğimiz bu grubun

içerisinde her iki etnik kökene ait olanlar (mixed) ve bu iki grubun dışında yer alan göçmenler (Çerkez, Boşnak vs. gibi) bulunmaktadır. Mezhepsel köken bakımından ise katılımcıların % 47.4'ü Sünni, % 44.6'sı Alevi, % 8'i ise diğer grubuna aittir.

Yaş dağılımlarına baktığımızda; katılımcıların %10.8'i 18-25, % 22.1'i 26-35, % 36.2'si ise 36-45, % 25.4'ü 46-55 yaş aralığında, % 5.6'sı ise 55 yaşın üzerindedir.⁴

Eğitim durumuna göre değerlendirildiğinde ise ankete katılanların, %17.4'ü ilkökul, %11.7'si ortaokul, %36.2'si lise, %26.3'ü üniversite, %8,5'i ise lisans üstü mezundur. Cinsiyete göre eğitim durumuna ilişkin dağılıma bakıldığında ise; erkeklerin % 19.3'ü, kadınların % 13.7'si ilkökul mezunu; erkeklerin % 15'i, kadınların % 5.5'i ortaokul, erkeklerin % 34.3'ü, kadınların % 39.7'si lise mezunu, erkeklerin % 20.7'si, kadınların ise 37'si üniversite mezunu, erkeklerin % 10.7'si, kadınların ise % 4.1'i lisansüstü mezundur. Cinsiyete göre eğitim durumunu değerlendirirken anketin kamusal alanda yapıldığını unutmamak gerekmektedir. Dolayısıyla sosyal hayata belirli sınırlılıklar içerisinde dahil olan kadınların anket verileri içerisinde yer almadığı düşünülürse, kadınlardaki eğitim durumunun gerçekte çok daha düşük olduğu söylenebilir.

Londrada yaşayan göçmenlerin siyasal yaşama katılımlarına ilişkin istatistiksel bir uygulama: MANOVA testi

196

Faktör Analizi ve MANOVA

Çalışmada kullanılan asıl yöntem MANOVA olup eldeki veriler aracılığıyla daha sağlıklı analizler gerçekleştirmek ve çalışmanın özüne ilişkin bulgulara ulaşmak amacıyla Faktör Analizi'nden de yararlanılmıştır. Faktör yapısının ortaya konulmasında ise bütün değişkenlerin maksimum varyansı açıklamasının beklendiği Temel Bileşenler Metodu kullanılmıştır.

Ankete katılan 213 kişiye İngiltere'de herhangi bir siyasi partinin üyesi olup olmadığı, İngiltere'de desteklediği partinin organizasyonlarına ne sıklıkta katıldığı, İngiltere siyasal yaşamına ilişkin herhangi bir imza kampanyasına katılıp katılmadığı vb. siyasal yaşama katılımın belirlenmesi amacıyla siyasal faaliyetleri içeren 10 soru yöneltilmiştir (bkz. Tablo 2). Bu sorulardan hareketle Faktör Analizi uygulanmış ve ankete katılan göçmenlerin siyasal yaşama katılım düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Analiz sonrasında “siyasi partiye üye olma “ve “devlet yetkililerine mail/ mektup gönderme” değişkenlerinin düşük faktör yüküne (0,50'den az) sahip oldukları gözlenmiş, bu değişkenler çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır.

⁴ Çalışmanın sorunsal göz önünde bulundurularak görüşmeciler 18 yaşını aşmış göçmenler arasından seçilmiştir.

İngiltere Siyasal Hayatına Katılım

İngiltere Siyasal Hayatına İlişkin Faktör Analizi Sonuç Tablosu'nda (Tablo 2) görüldüğü üzere değişkenler üç ayrı faktörde toplanmıştır. Bu faktörlerden ilki “sivil katılım” başlığı olup dernek üyeliği ve dernek etkinliklerine katılma değişkenlerini barındırmaktadır. “Siyasal ilgi” faktörü ise katılımcıların siyasal yaşamı takip konularına ilişkin gazete ve internetten faydalanma ve internet sitelerinde yorum yapma değişkenlerini içermektedir. Siyasal hayatı ilgilendiren parti organizasyonlarına, imza kampanyalarına katılma ve herhangi bir kampanya için maddi katkıda bulunma değişkenleri ise “siyasal eylem” başlığı altında toplanmıştır. Bu üç faktörde toplanan değişkenler çalışma kapsamında bireylerin siyasal yaşama katılım düzeylerini göstermekte olup konuya ilişkin toplam varyansın % 70'ini açıklamaktadır.

Tablo 2: İngiltere Siyasal Hayatına İlişkin Faktör Analizi Sonuç Tablosu

Faktörlerde toplanan değişkenler	Faktörler		
	1	2	3
Bir siyasi partiye üye olma			
Bir derneğe üye olma	0,939		
Desteklenen siyasi partinin organizasyonlarına katılma			0,599
Üyesi olunan derneğin etkinliğine / etkinliklerine katılma	0,922		
Siyasi gelişmeleri gazetelerden takip etme		0,807	
Siyasi gelişmeleri internetten takip etme		0,826	
Siyasi gelişmelerle ilgili internete yorum yapma		0,617	
Devlet yetkililerine / siyasetçilere herhangi bir konuda mail / mektup gönderme			
Siyasal hayatı ilgilendiren bir imza kampanyasına katılma			0,776
Siyasal hayatı ilgilendiren herhangi bir kampanya için maddi katkıda bulunma			0,812
Özdeğer	3,143	1,429	1,053
Açıklanan Varyans oranı	24,173	23,087	23,049

NOT: Bartlett testi sonucu anlamlı ($p=0.00$), KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) istatistiği 0,703 bulunduğu için verilerin Faktör Analizine uygunluğunda herhangi bir sakınca görülmemiştir.

Çalışmada etnik ve mezhepsel bakımdan farklı kimliklere mensup göçmenlerin siyasal yaşama katılım biçimlerinin de farklı olup olmadığının araştırılması amaçlanmıştır. İngiltere siyasal hayatına ilişkin sonuçlar incelendiğinde, (Tablo 3) göçmenlerin etnik ve mezhepsel kimliklerinin İngiltere'deki siyasal yaşama katılım süreçlerine etkide bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu durum her iki aidiyet grubu için de siyasal hayata katılımın

“siyasal eylem” ve “sivil katılım” boyutunda kendini göstermektedir. Tablo 3 incelendiğinde etnik kökene göre “sivil katılım” ve “siyasal eylem” değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu bunun yanı sıra “siyasal ilgi” düzeyinde bu grup için herhangi bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Aynı şekilde mezhepsel aidiyet göz önünde bulundurulduğunda, göçmenlerin “sivil katılım” ve “siyasal eylem” düzeyinde farklı davranışlar sergilediği ortaya çıkmaktadır. Bu grup için “siyasal ilgi” düzeyinde ise yine bir önceki grupta olduğu gibi herhangi bir tutum farklılığı gözlenmemektedir. Bunun nedeni olarak, sözünü ettiğimiz gruplar içinde (Türk - Kürt, Alevi - Sünni) özellikle birinci kuşak göçmenlerin dil yeterliliğinin bulunmaması dolayısıyla İngiltere siyasetine yönelik ilgilerinin düşük seviyede kalması gösterilebilir.

Tablo 3: İngiltere Siyasal Hayatına İlişkin MANOVA Testi Sonuç Tablosu

Siyasal Katılım	Etnik Köken		Mezhepsel Köken	
	F Test İstatistiği	Prop.	F test İstatistiği	Prop.
Sivil katılım	11,95	0,000	12,50	0,000
Siyasal ilgi	0,31	0,735	0,58	0,563
Siyasal eylem	3,51	0,032	4,88	0,009

NOT: Her iki grup için Wilks' Lambda test istatistik değeri anlamlı sonuç vermiştir. Etnik köken için ($F=5,305$) sig. (0,00), Mezhepsel köken için ise ($F=5,907$) sig.(0,00) olarak bulunmuştur.

198

Etnik ve mezhepsel kökenin siyasal katılım üzerinde etkili olduğunun ortaya çıkmasının ardından farklılığın hangi siyasal katılım düzeyi için (siyasal eylem, sivil katılım, siyasal ilgi) hangi gruplar arasında (Türk, Kürt/ Sünni, Alevi vb.) tezahür ettiği araştırılmaya çalışılmış ve bu amaçla ikili karşılaştırma testi uygulanmıştır.

Tablo 4'ü incelediğimizde, “sivil katılım” konusunda Kürt göçmenlerin Türk göçmenlere göre daha yüksek katılım gösterdikleri görülmektedir. Kürtler'in Londra'ya çoğunlukla politik sığınmacı olarak gelmeleri ve Londra'da birçok kültürel ve siyasal sivil toplum örgütü çatısı altında örgütlenmiş olmaları Kürtlerde sivil katılımı artıran etkenlerin başında gelmektedir. Kürt sorununa dikkat çekmek, Kürt kültürünü yaşatmak amacıyla siyasal lobicilik faaliyetinin yürütüldüğü bu sivil toplum örgütlerinin etkinliklerine göçmenler yoğun şekilde katılım göstermektedir. Londra'da Kurdish Community Center ve Halkevi gibi göçmen örgütlerinin etrafında toplanan Kürt topluluğu sözü edilen göçmen kuruluşlarıyla güçlü bir aidiyet bağı geliştirmiştir. Kürt topluluğun kendi kimliğini inşa sürecinde siyasal amaçla faaliyet gösteren bu göçmen kuruluşları oldukça etkili olmaktadır.

Söz konusu durum Alevi göçmenler için de geçerlidir (Bkz. Tablo 4). Londra'da yaşayan Alevi topluluğun kendi arasında güçlü bir iletişim ağı

bulunmaktadır. Bu iletişim ağı özellikle Londra'daki etnik ekonominin gelişmesinde de son derece önemli bir vazife görmektedir. Britanya Alevi Federasyonu çatısı altında örgütlenen Alevi kuruluşları Alevilerin tanınırlığını artırmak, Alevilerin Türkiye'de ve Ortadoğu'da yaşadıkları sorunlara dikkat çekmek amacıyla yoğun faaliyetler yürütmektedir. Dalston'da bulunan Cemevi dini bir kurum olmanın yanı sıra danışmanlık ve tercümanlık hizmeti verilen, topluluk içindeki sorunların çözüme kavuşturulduğu, çeşitli sosyal, kültürel ve siyasal etkinliklerin düzenlendiği bir merkezdir.

Tablo 4: Post-Hoch (İkili Karşılaştırma) Test Sonuç Tablosu: İngiltere Siyasal Hayatına Katılım

Siyasal katılım	Gruplar	Ortalamalar Farkı	Prop.	Gruplar	Ortalamalar Farkı	Prop.
Sivil katılım	Türk - Kürt	-,67377*	0,000	Alevi - Sünni	,62750*	0,000
Siyasal eylem	Türk - Kürt	-,37697*	0,038	Alevi- Sünni	,42972*	0,000

**0,05 hata payı ile aralarında anlamlı ilişki bulunan gruplar.*

Analiz sonuçlarına göre Türk ve Sünni göçmenlerde sivil katılımın düşük seviyede olması şu sebeplere bağlanabilir: 1) Londra'da yaşayan Türkiyeli göçmenlerin nüfussal yapısına baktığımızda Alevi ve Kürtlerin nüfusun çoğunluğunu teşkil ettiği görülmektedir. 2) Cami cemaatlerine dahil olan Sünni göçmenler tarikat mensubiyetliği üzerinden bir araya gelmektedir (Coştu, 2009).⁵ Bu da Sünni göçmenler arasındaki farklılıkları artırmakta, ortak politik tutum belirlemeyi güçleştirmektedir.

Bunda, İngiltere'ye göçü özgün kılan unsurların payı büyüktür. 1980'li yılların sonundan itibaren başlayan politik sığınmacı göçü İngiltere'de politik konulara son derece duyarlı Alevi / Kürt kesimler yaratmıştır.

İngiltere siyasal kültüründe partilerin miting yapması rastlanılan bir durum değildir. Bunun yerine siyasal partiler özellikle seçim dönemlerinde çeşitli organizasyonlar düzenlemektedir. Kürt ve Alevi göçmenlerin İngiltere'deki siyasal partilerin etkinliklerine Türk ve Sünni göçmenlere göre daha fazla katılım göstermektedir. Nitekim İngiltere'de 2014 yılında yapılan yerel seçim sonuçları bunu doğrulamaktadır. Alevi ve Kürt topluluklar yaptıkları siyasi lobi

⁵ Örneğin, Aziziye Camii Nakşibendî, Süleymaniye Camii Süleymanî, Mevlana Camii Gülen cemaatine yakınlığı ile bilinmektedir. Shacklewell Camii ise Şeyh Nazım müritlerinin yoğun olarak gittikleri camidir. Diyanet Camii ise Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı çizgisinde olmakla birlikte cemaati arasında Londra'da yaşayan çeşitli Müslüman topluluklar yer almaktadır.

çalışmalarıyla başta Enfield Belediyesi olmak üzere Türkiyeli topluluğun yoğun olarak yaşadıkları Hackney, Haringey ve Islington belediyelerinde birçok belediye meclis üyeliği elde etmişlerdir.⁶ Enfield Belediyesi meclis üyeliklerinde Alevi topluluğu, Hackney ve Haringey’de ise Kürt topluluğu dikkate değer bir lobi faaliyeti yürütmüştür. Bu durum, siyasal eylem bakımından, Kürt ve Alevi göçmenlerin Türk ve Sünni göçmenlere göre daha aktif oldukları bulgusunu doğrulamaktadır (Tablo 4).

Türkiye Siyasal Hayatına Katılım

Türkiye Siyasal Hayatına İlişkin Faktör Analizi Sonuç Tablosu (Tablo 5); incelendiğinde tablonun önceki Faktör Analizi sonuçlarından farklı olduğu görülmektedir. Bunun nedeni çalışma kapsamında İngiltere için sorulan bazı soruların Türkiye için sorulmamış olmamasıdır. Örneğin, Londra’da yaşayan göçmenlerin Türkiye’deki bir derneğe üye olması veya bu derneğin etkinliklerine katılması beklenen bir durum değildir. Bu nedenle çalışmanın bu kısmında bu türden sorulara yer verilmemiştir. Türkiye’deki devlet yetkililerine/ siyasetçilere herhangi bir konuda mail/mektup gönderme değişkeni İngiltere siyasal yaşamına ait Faktör Analizi sonuçlarında da olduğu gibi düşük faktör yükü (0,50’den az) nedeniyle dışarıda bırakılmıştır.

Bu iki durumu göz önünde bulundurarak analiz sonuçlarına baktığımızda, değişkenlerin iki ayrı faktörde toplanmış olduğunu görmekteyiz. “Siyasal eylem” faktöründe Türkiye siyasal hayatına ilişkin imza kampanyalarına katılma, Türkiye’yi ilgilendiren herhangi bir konuda maddi destekte bulunma ve miting/gösteri/yürüyüşe katılma değişkenleri yer almaktadır. “Siyasal ilgi” faktörü ise katılımcıların siyasal yaşamı takip ederken internette faydalanma ve internet sitelerinde yorum yapma değişkenlerini içermektedir. Bu iki faktörde toplanan değişkenler göçmenlerin Türkiye siyasal yaşamına katılım düzeylerini göstermekte olup konuya ilişkin toplam varyansın % 72’sini açıklamaktadır.

Tablo 6’da ifade edilen Türkiye Siyasal Hayatına İlişkin sonuçlar incelendiğinde -bir önceki kısımda olduğu gibi- etnik ve mezhepsel grupların Türkiye siyasal hayatına katılım konusunda da farklılık gösterdikleri anlaşılmıştır. Farklılık siyasal katılım düzeyinin yalnızca “siyasal eylem” boyutunda görülmektedir. “Siyasal ilgi” konusunda ise etnik ve mezhepsel aidiyetin göçmenlerin davranışlarında farklılığa yol açmadığı tespit edilmiştir. Bir başka deyişle, analiz edilen göçmen grupları Türkiye siyasetine yönelik benzer siyasal ilgi düzeylerine sahiptir.

“Siyasal eylem” başlığında Türkiye siyasal hayatına ilişkin olarak Kürt ve Alevi göçmen gruplarının Türk ve Sünni göçmen gruplarına kıyasla daha aktif katılım gösterdikleri görülmektedir (Tablo 7). Politik amaçlı yapılan maddi

⁶ Türkiyeli göçmenler, Enfield Belediyesi’nde Kıbrıslı Türklere birlikte 13, Haringey’de 3, Hackney’de 4, Islington’da 2 belediye meclis üyeliği elde etmiştir.

destekler, Türkiyeli göçmenlerin yaptıkları gönüllü para yardımları; dini amaçlı faaliyet gösteren kurumlara ve sosyalist ve Kürt hareketine yönelik olarak yapılan doğrudan veya dolaylı bağışlar şeklinde ayrılabilir. Politik amaçlı bağışı en yoğun biçimde yapan grup Kürtlerdir. Bağışta bulunmak bazı Kürt göçmenler için Kürt davasına bağlılığın adeta bir sembolüdür. Yine Alevilerde de topluluk içi dayanışma ağları son derece güçlü olduğu için siyasi amaçlı bağışta bulunma davranışı bir hayli yaygındır. Sunni kesim ise daha çok dini amaçlı faaliyet gösteren kurumlara yönelik bağışlarda bulunmaktadır.

Tablo 5: Türkiye Siyasal Hayatına İlişkin Faktör Analizi Sonuç Tablosu

Faktörlerde toplanan değişkenler	Faktörler	
	1	2
Siyasi gelişmeleri internetten takip etme		0,858
Siyasi gelişmelerle ilgili internete yorum yapma		0,822
Devlet yetkililerine / siyasetçilere herhangi bir konuda mail / mektup gönderme		
Siyasal hayatı ilgilendiren bir imza kampanyasına katılma	0,800	
Siyasal hayatı ilgilendiren herhangi bir kampanya için maddi katkıda bulunma	0,853	
Miting / gösteri / yürüyüşe katılma	0,843	
Özdeğer	2,523	1,104
Açıklanan Varyans Oranı (%)	50,460	22,071

NOT: Bartlett testi sonucu anlamlı ($p=0.00$) , KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) istatistiği 0,728 bulunduğundan verilerin Faktör Analizine uygunluğunda herhangi bir sakınca görülmemiştir.

Tablo 6: Türkiye Siyasal Hayatına İlişkin MANOVA Testi Sonuç Tablosu

Siyasal Katılım	Etnik Köken		Mezhepsel Köken	
	F İstatistiği	Test Prop.	F İstatistiği	test Prop.
Siyasal eylem	28,21	0,000	25,98	0,000
Siyasal ilgi	1,31	0,272	0,23	0,797

Not: Her iki grup için Wilks' Lambda test istatistik değeri anlamlı sonuç vermiştir. Etnik köken için ($F=13,99$) sig.(0,00), Mezhepsel köken için ($F= 12,360$) sig.(0,00) olarak bulunmuştur.

Tablo 7: Post-Hoch (İkili Karşılaştırma) Test Sonuç Tablosu : Türkiye Siyasal Hayatına Katılım

Siyasal Katılım	Gruplar	Ortalamalar Farkı	Prop.	Gruplar	Ortalamalar Farkı	Prop.
Siyasal Eylem	Türk - Kürt	-,97813*	0,000	Alevi - Sünni	,86625*	0,000

*0,05 bata payı ile aralarında anlamlı ilişki bulunan gruplar.

Sonuç

Çalışmada siyasal katılım, “sivil katılım”, “siyasal ilgi”, “siyasal eylem” olmak üzere üç kategoride ele alınmıştır. “Sivil katılım” başlığı altında göçmenlerin sivil toplum örgütlerine üye olup olmadıkları ve sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerine katılım sıklıkları değerlendirilmiştir; Londra’da yaşayan Alevi/Kürt topluluğunun Sünni/Türk topluluğa göre sivil toplum örgütlerine daha fazla üye olduğu ve bu örgütlerin etkinliklerine daha yoğun bir katılım gösterdiği sonucu ortaya çıkmıştır.

İngiltere’ye politik sığınmacı olarak ayak basmış olmaları Kürt topluluğu bilhassa Kürt sorunu konusunda son derece duyarlı hale getirmiştir. Kürtler Londra’da kültürel ve siyasal amaçlı birçok sivil toplum örgütü kurmuşlardır. Göçmenlerin sosyalleşmelerinde sözünü ettiğimiz toplum merkezleri önemli bir vazife görmektedir. Kürt sorununa dikkat çekmek, Kürt kimliğini yaşatmak amacıyla siyasal lobicilik faaliyetinin yürütüldüğü bu sivil toplum örgütlerinin etkinliklerine Kürt göçmenler yoğun katılım göstermektedir. Avrupa’daki diğer Kürt topluluklarla kurdukları iletişim bağları ve kendilerine ait medya imkanlarının bulunması gibi nedenlerle bazı çalışmalarda Kürt topluluğunun Londra’da “diaspora” niteliği taşıdığı ifade edilmektedir (Wahlbeck, 2002: 232; Taş, 2013: 172).

Kürt ve Alevi meselesinin çeşitli boyutlarıyla sürekli gündemde olması çoğu göçmenin siyasal davranışlarına etki etmektedir. Türkiye siyasetini yakından takip eden Kürt ve Alevi göçmenler dahil oldukları sivil toplum örgütleri aracılığıyla İngiltere kamuoyunu etkilemek amacıyla birçok siyasi eylem organize etmektedir. Özellikle Kuzey ve Doğu Londra’da yaşayan Türkiyeli göçmenler bu eylemlere yoğun olarak katılım göstermektedir.

Siyasi katılım üzerinde etkisi olan değişkenlerden biri de dinsel ve mezhepsel konumdur. Mezhepsel kimlik, göçmenlerin, cemaat bağlantılarını ve sosyal yaşamdaki değerlerini, tutum ve davranışlarını etkilemektedir. “Hatta bazı durumlarda dinin bizatihi kendisi siyasileştirilmekte ya da siyasi idrak tarzlarındaki farklılıklar dinin idrak edilmesinde de referans teşkil edebilmektedir” (Tatar, 2003: 341). Giugni (vd. 2014) dini kurumların sosyal sermayenin üretilmesinde ve etnik ve dini azınlıkların siyasal katılımında önemli rol oynadığını ortaya koymaktadırlar.

Alevi Kültür Merkezi ve Cemevi, Londra'da Türkiyelilerin kurduğu en etkin faaliyet gösteren kuruluşların başında gelmektedir. Cemevi dini bir merkez olmasının yanı sıra Alevi cemaati için bir sosyalleşme mekânıdır.

Alevi ve Kürt topluluklarının yüksek katılım gösterdiği sözü edilen sivil toplum örgütleri aynı zamanda göçmenlerin kendi aralarındaki anlaşmazlıkların da çözüm mercileridir. Taş (2013) yakın zamanda yaptığı çalışmasında adeta mahkeme gibi çalışan Kürt Barış Komitesi'nin (Kurdish Peace Committee) on yıllık süre içerisinde yaklaşık 3500 anlaşmazlığı çözüme kavuşturduğunu ifade etmektedir. Cemevi de aynı şekilde anlaşmazlıkların müzakere yoluyla çözüme kavuşturulduğu bir 'mahkeme' işlevi görmektedir. Göçmen dernekleri göçmenlerin dillerini, dinlerini, kültürlerini yaşatmalarında son derece etkili olduğu gibi topluluk içi dayanışma ağlarının kurulmasında da önemli bir vazife görmektedir.

Tanyas (2012) ve Enneli vd.'nin (2005) belirttiği gibi farklı tarihsel, kültürel ve sosyal arka plan etrafında Londra'ya göç eden Türkiyeli göçmenlerin sahip oldukları kimlikler, göç hikâyelerini olduğu kadar siyasal konumlarını da konumlarını farklılaştırmaktadır. İngiltere'ye politik sığınmacı olarak gelen göçmenlerin büyük bir çoğunluğunun Alevi/Kürt kimliklerine sahip olmaları Londra'daki göçmen topluluğunun siyasal tutum ve davranışlarına etkide bulunduğu gibi bu kimliklere sahip göçmenlerin siyasal katılım düzeylerinin Türk ve Sünni göçmenlere kıyasla daha yüksek olmasına yol açmıştır (Bilecen, Araz, 2014: 140).⁷ Kürtler ve Aleviler yaptıkları lobicilik faaliyetleri sonucunda bazı okullarda ilköğretim okullarının müfredatlarına Kürtçe ve Alevilik derslerini koymayı başarmıştır. Kürt ve Aleviler Londra'da kurdukları birçok sivil toplum örgütü aracılığıyla dayanışma ağlarını geliştirmenin yanı sıra varolan kimlikleri üzerinden politik bir bilinç geliştirmişlerdir. Ancak burada iki kimlik arasındaki geçişliliği gözden kaçırmamak gerekmektedir. Kimi göçmenlerde Kürt kimliği Alevi kimliğinin önüne geçmekte, kimi göçmenlerde ise tersi mümkün olmaktadır (Erol, 2012: 840). Aynı ifadeleri Türk ve Sünni kimlikleri için de kullanmak mümkündür (Küçükcan (2006). Saha çalışması sırasında Londra'da yaşayan Sünni topluluğun politik etkinliğinin Alevi toplumu kadar yoğun olmadığı gözlenmiştir. Nitekim analiz sonuçları da bunu doğrulamaktadır. Ancak siyasal ilgi boyutunda göçmen gruplarının davranışları hem Türkiye hem de İngiltere özelinde birbirleriyle benzeşmektedir.

⁷ Bu çalışmanın bir parçası olarak *Logic of Our Age: The Individual and Society in the Market's Grasp* adlı kitapta, "Influence of Ethnic and Sectarian Origins On Political Choices Of The Immigrants From Turkey in London" başlığı yayınlanan makalede, göçmenlere İngiltere'ye geliş nedenleri sorulmuş; Türkler % 56,6 ekonomik, % 4,7 politik, % 8,5 hem ekonomik hem politik; Sünni topluluk, % 50,5 ekonomik, % 4 politik, % 8,9 hem ekonomik hem politik sebeplerle İngiltere'ye göç ettiklerini belirtmişlerdir. Oysa aynı soruya Kürtler % 25,9 ekonomik, % 29,4 politik, % 29,4 hem ekonomik hem politik, Aleviler ise % 30,5 ekonomik,% 26,3 politik, % 27,4 hem ekonomik hem politik sebeplerle göç ettikleri cevabını vermiştir.

Bu çalışmadan siyasal katılım davranışının salt etnik ve mezhepsel kimlikler üzerinden tezahür ettiği sonucuna varılmamalıdır. Göçmenler sınıfsal konumları ve ideolojik tutumları doğrultusunda da siyasal yaşama dahil olmaktadır. Örneğin mezhepsel köken olarak Sünni, etnik köken olarak Türk olan bir göçmen Kürt meselesi konusunda son derece duyarlı olabilir veya Alevi bir göçmen yemek servisi sektöründe uzun süreli çalıştığı için siyasal katılıma vakit ayıramayabilir. Dolayısıyla siyasal katılım üzerinde salt etnik ve mezhepsel konumun belirleyici olduğunu söylemek mümkün değildir.

Londra'da yaşayan Türkiyeli göçmen topluluğu yukarıda sözünü ettiğimiz politik tutum farklılıklarına rağmen aynı bölgelerde birbiriyle iç içe yaşamaktadır. Bir başka deyişle, siyasal tutum ve davranışları üzerinde etnik ve mezhepsel kimlikler etkili olsa da göçmenler benzer sınıfsal konum(lar) içerisinde ekonomik ve sosyal hayata dahil olmaktadır.

Kaynakça

- Almond, G.A. and Verba, S. (1963). *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, Princeton: Princeton University Press.
- Bilecen T., Araz M. (2015). "Influence of Ethnic and Sectarian Origins On Political Choices Of The Immigrants From Turkey in London", *Logic of Our Age: The Individual and Society in the Market's Grasp*, Ijocep publication, pp.133-152.
- Castles, S.(2010). *Ethnicity and Globalization*, Sage.
- Coştu, Y. (2009). "Londra'da Türklere Ait Dini Organizasyonlar", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8:15, ss. 77-100.
- Dahl, R.A. (2001). *Demokrasi Üstüne*, Ankara: Phoenix Yayınları.
- Dedeoğlu, S. (2014). *Migrants, Work and Social Integration, Women's Labour in the Turkish Ethnic Economy*, Palgrave Macmillan.
- Demir, İ. (2012). "Batling with Memleket in London: The Kurdish Diaspora's Engagement with Turkey", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38:5, pp.815-831.
- Demireva, N. (2011). "New Migrants in the UK: Employment Patterns and Occupational Attainment", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 37:4, pp. 637-655.
- Enneli, P, Modood, T. and Harriet Brandley. (2005). *Young Turks and Kurds, A Set of 'invisible' disadvantaged groups*, Joseph Rowntree Foundation.
- Erol, A. (2012). "İdenti, Migration and Transnationalism: Experisive Cultural Practices of the Toronto Alevi Community", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38: 5, pp.833-849.
- Ersanilli, E. and Koopmans, R. (2011). "Do Immigrant Integration Policies Matter? A Three-Country Comparison among Turkish Immigrants", *West European Politics*, 34:2, pp208-234.
- Fennema, M. and Tillie, J. (2010). "Political Participation and Political Trust in Amsterdam: Civic Communities and Ethnic Networks", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 25:4, pp.703-726.
- Giugni, M., Michel, N. and Gianni, M. (2014). "Associational Involvement, Social Capital and the Political Participation of Ethno-Religious Minorities: The Case of Muslims in Switzerland", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 40:10, pp. 1593-1613.

- Holgate, J., Keles, J., Pollert, A. and Kumarappen, L. (2012). "Workplace Problems among Kurdish Workers in London: Experiences of an 'Invisible' Community and the Role of Community Organisations as Support Networks", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38:4, pp.595-612.
- Hopkins, L. (2011). "I feel myself to be a world citizen': negotiating Turkish and Alevi identity in Melbourne", *Social Identities*, 17:3, pp.443-456.
- Jacobs, D., Tillie, J. (2004). "Introduction: Social Capital and Political Integration of Migrants", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 30:3, pp. 419-427.
- Jacobs, D. and Phalet, K. (2007). "Political Participation and Associational Life of Turkish Residents in the Capital of Europe", *Turkish Studies*, 7:1, pp.145-161.
- Jensen, L.A. (2008). "Immigrants' Cultural Identities as Sources of Civic Engagement", *Applied Development Science*, 12:2, pp74-83.
- King, R., Thomson, R., Mai, N., and Keles, Y. (2008). 'Turks' in the UK: Problems of Definition and the Partial Relevacne of Policy, *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 6:3, pp.423-434.
- Kirişçi, K. (2003). "The Question of Asylum and Illegal Migration in European Union-Turkish Relations", *Turkish Studies*, 4:1, pp.79-106.
- Küçükcan, T. (2006). "The Making of Turkish Muslim Diaspora in Britain", *Journal of Muslim Minority Affairs*, 24:2, pp.243-258.
- Londen, M., Phale, K, and Hagedorn, L. (2007). "Civic Engagement and Voter Participation among Turkish and Moroccan Minorities in Rotterdam", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33:8, pp.1201-1226.
- Merkel, W. (2013). "Avrupa'da Demokrasi ve Katılımcılık Krizi Var mı?", *Demokrasi ve Siyasal Katılım*, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, ss.9-21.
- Putnam, R. D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*, NJ: Princeton University Press.
- Özyurt, C. (2010). "Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Katılım Davranışları: 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri, Balıkesir Örneği", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9:33, ss.289-320.
- Quintelier, E. (2009). "The Political Participation of Immigrant Youth in Belgium", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 35:6, pp.919-937.
- Razum, O., Sahin-Hodoglugil N.N. and Polit, K. (2005). Health, Wealth or Family Ties? Why Turkish Work Migrants Return from Germany, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol.31, No.4, pp.719-739.
- Sirkeci, İ. (2003). *Migration, Ethnicity and Conflict / the Environment of Insecurity and Turkish Kurdish International Migration*, Phd Dissertation, University of Sheffield.

- Sirkeci, İ. (2006). *The Environment of Insecurity in Turkey And the Emigration of Turkish Kurds to Germany*, The Edwin Mellen Press.
- Sirkeci, İ; Necla Açıık, (2015). "İngiltere'de Göçmenlerin Ekonomik Uyumu ve İşgücü Piyasasındaki Azınlıklar", *Göç ve Uyum*, ss.143-164.
- Sirkeci, İ, Cohen, J. and Yazgan, P. (2012). Turkish culture of migration: Flows between Turkey and Germany, socio-economic development and conflict, *Migration Letters*, 9:1, pp. 33-46.
- Sirkeci, İ and Erdoğan M.M. "Göç ve Türkiye", *Migration Letters*, 9:4, pp. 297-302.
- Strielkowski, W, Ondrej Glazar. (2013). "Turkish migration in Europe: EU accession and migration flows", *Migration Letters*, 11:2, pp. 245-257.
- Tanyas, B. (2012). "Making sense of migration: young Turks' experiences in the UK", *Journal of Youth Studies*, 15:6 , pp.693-710.
- Taş, L. (2013). "One state, plural options: Kurds in the UK", *The Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law*, 45:2, s.167-189.
- Tatar, T. (2003). "Malatya'da Siyasi Katılım: Karşılaştırmalı Bir Analiz", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13:1, ss. 331-350.
- Topbaş, H. (2010). "David Easton'un Siyasal Sistem Kuramı Bağlamında Siyasal Katılma: Erzurum Seçmeni Üzerine Bir Araştırma", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 30, ss.81-111.
- Verba, S., Schlozman, K.L., Brady, H. and Nie, N.H. (1993). "Race, ethnicity and political resources: participation in the United States", *British Journal of Political Science*, 23:4, pp.453-497.
- Verkuyten, M. and Yıldız, A.A. (2009). "Muslim immigrants and religious group feelings: self-identification and attitudes among Sunni and Alevi Turkish-Dutch", *Ethnic and Racial Studies*, 32:7, pp.1121-1142.
- Vermeulen, F. and Brünger, M. (2013). "The Organisational Legitimacy of Immigrant Groups: Turks and Morroccans in Amsterdam", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 40:7, pp.979-1001.
- Voicu, B. and Comşa M. (2014). "Immigrants' Participation in Voting: Exposure, Resilience, and Transferability", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 40:10, pp. 1572-1592.
- Wahlbeck, Ö. (2002). "The concept of diaspora as an analytical tool in the study of refugee communities", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 28:2, pp.221-238.
- Wets, J. (2006). "The Turkish Community in Austria and Belgium: The Challenge of Integration", *Turkish Studies*, 7:1, pp.85-100.

ABSTRACT

Turkish migrants living in London and the impact of ethnic and religious belongings on their political attitude and behaviour

This article investigates levels of the participation in political life of a particular migrant community referred to as ‘Turkish speaking community’ both in their country of origin (Turkey) and their country of residence (UK). This article specifically focuses on the effects of these migrants groups’ ethnic (i.e. Kurdish/ Turkish) and religious/sectarian (i.e. Alevi/Sunni) identities on their level of participation in the political life in Turkey and in the UK. The data informing this article was collected via administration of surveys with 213 participants between June and September 2013 with aforementioned migrant population. The data was analysis consisted of initial factor analysis followed by MANOVA. Through factor analysis meaningful variances in demonstrating the three types of participation in political life (civil participation, political interest and political activism) was revealed (bu umleyihala anlamadim ama sent mm diyorsan). After the determining of the dependant variables MANOVA analysis were conducted to determine the role of ethnic and religious belongingness on the dependent variables, i.e. types of participation in the political life. The research concluded that ethnic and religious belongingness directly influence degree of political participation of the migrants from Turkey.

Keywords: Political participation; Turkish; Kurdish; London